BIBLIA PISARZY

CZĘŚĆ I
STARY TESTAMENT

TOM 3
PROROCY, POECI I MĘDRCY

OPRACOWAŁ
ks. Marek Starowieyski

REDAKCJA NAUKOWA
Maria Urbańska-Bożek

Kęty 2026
WYDAWNICTWO
MAREK DEREWIECKI

FUNDAMENTA, Studia z historii filozofii, t. CXXVII
Seria pod redakcją Mikołaja Olszewskiego, Zbigniewa Nerczuka i Antoniego Szweda

© 2026 by ks. Marek Starowieyski
The license for this edition belongs to the Wydawnictwo Marek Derewiecki. All rights reserved

Księga Mądrości by Czesław Miłosz. Copyright © 1969, Księga Hioba by Czesław Miłosz. Copyright © 1979 (1981), Księga pięciu megilot by Czesław Miłosz. Copyright © 1982 (1984)
© 2023 by spadkobierca Kazimiery Iłłakowiczówny
© 2023 by spadkobiercy Leopolda Staffa

Wydanie pierwsze

Recenzent: prof. dr hab. Edward Jakiel

Redakcja literacka i korekta: Maria Urbańska-Bożek
Indeksy: Wojciech Stawiszyński
Projekt okładki i łamanie: Łukasz Derewiecki

Publikacja dofinansowana przez Akademię Katolicką w Warszawie – Collegium Joanneum

Wydawca niniejszej antologii podjął wszelkie starania w celu dotarcia do autorów lub ich spadkobierców zmierzające do uregulowania formalności związanych z uzyskaniem praw autorskich do publikacji utworów zamieszczonych w książce. Osoby uprawnione, do których nie udało nam się dotrzeć, proszone są o skontaktowanie się w celu wypłaty honorarium autorskiego, zgodnie z art. 27 & 2 Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

Na okładce wykorzystano grafikę Jamesa Tissota, *Mądrość Salomona*.

ISBN 978-83-68182-72-9

Wydawnictwo Marek Derewiecki
ul. Szkotnia 29a, 32-650 Kęty
tel./fax 33/8454149, 603931607
e-mail: wydawnictwo@derewiecki.pl
Księgarnia: www.derewiecki.pl
Dystrybucja: tel. 502637305

BIBLIA PISARZY

CZĘŚĆ I

STARY TESTAMENT

TOM 3

PROROCY, POECI I MĘDRCY

TRYLOGIA BIBLIJNA

1. ks. Marek Starowieyski, *Tradycje biblijne. Biblia w kulturze europejskiej*, wyd. 3, Petrus, Kraków 2019.
2. *Z drugiej strony Biblii. Antologia noweli biblijnej*, oprac. ks. Marek Starowieyski, św. Wojciech, Poznań 2017.
3. ks. Marek Starowieyski, *Biblia pisarzy*, część I: *Stary Testament*:
   - tom 1: *Biblio, Ojczyzno moja. Na początku...*, Wydawnictwo Marek Derewiecki, Kęty 2024.
   - tom 2: *Do Ziemi Obiecanej. W Ziemi Obiecanej*, Wydawnictwo Marek Derewiecki, Kęty 2025.
   - tom 3: *Prorocy, poeci i mędrcy*, Wydawnictwo Marek Derewiecki, Kęty 2026.
   - tom 4: *Psałterz pisarzy*, Wydawnictwo Marek Derewiecki, Kęty 2024.

   ks. Marek Starowieyski, *Biblia pisarzy*, część II: *Nowy Testament* (w przygotowaniu).

Wstęp

Kończąc niniejszym tomem opracowanie ksiąg Starego Testamentu Biblii komentowanej przez pisarzy, warto odnieść się do poprzednich tomów.

Biblia domaga się wprowadzenia, dlatego konieczne są prolegomena wyjaśniające, czym jest Biblia, jak widzieli ją pisarze i czym była dla nich osobiście, jaką rolę odgrywała w ich życiu, jak wreszcie widzieli Ziemię Świętą itd. To wszystko było przedmiotem pierwszej części pierwszego tomu zatytułowanego pierwszymi słowami wiersza Romana Brandstaettera *Biblio, Ojczyzno moja...*

Przechodząc do treści Biblii należało wyjść od Księgi Rodzaju, czyli początków historii człowieka, dlatego druga część pierwszego tomu nosi tytuł *Na początku...* Opis wydarzeń rozpoczęliśmy od stworzenia świata, ukazaliśmy dramat upadłych aniołów i pierwszych ludzi: Adama i Ewę, którzy nieodwracalnie utracili Raj oraz historię pierwszych pokoleń ludzi, dziejów Noego i tragicznych wydarzeń potopu, przechodząc tym samym do prehistorii biblijnej. Ten etap zainicjowały dzieje praojca Abrahama, oraz historia początków powstawania narodu Izraelskiego i jego pobytu w Ziemi Świętej, którą Bóg ofiarował Abrahamowi i jego potomstwu. Wnuk Abrahama, Jakub, posiadał dwunastu synów. Przedostatnim z nich był, urodzony z umiłowanej Racheli, ukochany syn Józef, co wzbudzało zazdrość a nawet nienawiść jego braci. Ostatecznie bracia sprzedają Józefa kupcom. Po wielu perturbacjach i po jakimś czasie Józef zostaje administratorem Egiptu. Gdy z powodu głodu w Palestynie do ziemi faraonów przybywają jego bracia z prośbą o zboże, długo ich zwodzi; wreszcie daje się poznać; przebacza im i sprowadza całą rodzinę wraz z Jakubem do Egiptu.

Drugi tom nosi tytuł *Do Ziemi Obiecanej. W Ziemi Obiecanej*. Mówi on o wędrówce Narodu Wybranego do Ziemi, którą darował im Jahwe i o życiu w niej Izraelitów, czyli o historii Izraela.

Po trzech wiekach i po zmianie panujących w Egipcie, Izraelici – goście – stają się stopniowo niewolnikami Egipcjan, którzy ich nieludzko

wyzyskują. Chcą opuścić Egipt, z którego, po długim sporze z faraonem, wyprowadza ich – przez Morze Czerwone – powołany do tego zadania przez Boga Mojżesz. Bóg daje im na Synaju prawa, ale niewierny lud buntuje się przeciw Mojżeszowi i przez czterdzieści lat wędruje przez pustynię, by w końcu dotrzeć do granic Ziemi Obiecanej, którą wprawdzie Mojżesz widzi ze szczytu Góry Nebo, ale do niej nie wchodzi. Pierwsza część drugiego tomu obejmuje księgi Wyjścia, Kapłańską, Liczb i Powtórzonego Prawa.

Druga cześć drugiego tomu opisuje dzieje Izraela w Ziemi Obiecanej: podboje, osadnictwo i trudy życia, rozkwit królestwa za panowania Dawida i Salomona, a następnie jego stopniowy upadek, spowodowany niewiernością Izraela wobec Boga. Podziały i walki wewnętrzne powodują upadek Izraela, doprowadzając do niewoli babilońskiej. Ten etap historii Narodu Wybranego zamyka bohaterski zryw Machabeuszy.

To są fakty historyczne, ale na ich tle rysuje się historia duchowo-kulturalna Izraela, dzieje Bożych interwencji w koleje życia wybranego przez Jahwe narodu, a zarazem powstania wielkiej literatury, w której wyraża się duch Narodu Wybranego.

Tę historię duchowego i kulturalnego rozwoju znajdziemy w księgach prorockich, poetyckich i mądrościowych, którymi zajmiemy się w tym tomie *Biblii pisarzy*. Nosi on tytuł *Prorocy, poeci i mędrcy*. W pierwszej jego części zajmiemy się księgami prorockimi, a w drugiej mądrościowo-poetyckimi.

W pierwszej części niniejszego tomu pojawiają się prorocy. W języku polskim, i innych, przez słowa ‘prorok’, ‘prorokować’ rozumiemy zazwyczaj przepowiadanie przyszłości. Inne znaczenie przypisywali tym słowom Izraelici. Zadaniem proroka nie było przepowiadać przyszłość – choć są pewne wyjątki, jak na przykład zawarta w Księdze Izajasza przepowiednia o Dziewicy, która pocznie i porodzi syna, czy słowa Natana o Potomku, który ma się narodzić z Dawida – ale być głosem Boga upominającego Naród Wybrany, ustami mówiącymi w imieniu Jahwe. Prorocy napominali, gromili, nauczali, a ich rola była szczególnie ważna w chwilach kryzysów. Znamy imiona kilkudziesięciu proroków, ale wyrocznie tylko szesnastu z nich (czterech wielkich proroków i dwunastu mniejszych), choć była ich większa liczba. Niektórzy z nich byli utalentowanymi pisarzami, a ich dzieła zawierają niejednokrotnie piękne pod względem literackim fragmenty poetyckie, jak choćby pieśń o winnicy Izajasza, żale Jeremiasza czy opis ożywionych kości u Ezechiela. W pismach prorockich znajdujemy również

hymny, modlitwy, zalecenia, które do dziś nie tracą na aktualności, wizje, historię, dyskusje z przeciwnikami. Księgi trzech wielkich proroków (Izajasza, Jeremiasza, wraz z przypisywanymi mu Trenami, oraz Ezechiela) były często komentowane, a późniejsi pisarze chętnie do nich nawiązywali. Prorocy Mniejsi byli rzadziej omawiani, z wyjątkiem popularnej księgi Jonasza i niektórych eschatologii, jak eschatologia Sofoniasza [1].

Izraelici byli narodem głęboko lirycznym, a ich wrażliwość poetycka wyrażała się nie tylko w orędziach proroków, ale także w literaturze mądrościowej czy wprost w poezji. Stąd też napotykamy liczne modlitwy w dziełach proroków, ale także poetycko doskonały zbiór modlitw, jakimi są Psalmy, które wprawdzie powinny znaleźć się w tym tomie, ale ze względu na ilość materiału z nimi związanego, omówiliśmy je w osobnym, czwartym woluminie *Biblii pisarzy* – w *Psałterzu pisarzy*.

My natomiast w drugiej części tego tomu zajmiemy się księgami mądrościowymi, czyli odnoszącymi się do wątków zarazem dydaktycznych, jak i poetyckich. Do grupy ksiąg mądrościowych z przewagą elementów pouczająco-mądrościowych zaliczamy Syracha, Księgę Mądrości i Księgę Przysłów. Przysłowia należą do gatunku typowego nie tylko dla poezji hebrajskiej, ale i całego Wschodu, dlatego ich zbiory znajdujemy również w Biblii. Rzeczą ciekawą jest to, że te księgi były rzadko komentowane i cytowane w literaturze, co bynajmniej nie znaczy, że nie były czytane w ogóle, lub że nie posiadają wartości literackiej.

Natomiast trzy księgi poetycko-mądrościowe znacząco różniące się między sobą, stanowią wielkie arcydzieła literatury i poruszają ważne tematy ogólnoludzkie. Są to Księga Hioba, Księga Koheleta i Pieśń nad pieśniami [2].

Księga Hioba to wielka medytacja nad ludzkim cierpieniem, reakcji na nie i nad jego przyczynami. Cierpiący Hiob dyskutuje i spiera się z sobą i przyjaciółmi, a do dyskusji włącza się sam Bóg. Ale problem cierpienia nie został rozwiązany. W warunkach Starego Testamentu nie mogło się to wydarzyć: rozwiązał go dopiero Chrystus poprzez swoje cierpienie i śmierć na krzyżu.

Kohelet, ukrywający się za postacią i imieniem Salomona, zastanawia się nad problemem przemijania. Rozważania te prowadzą go do uznania

[1] O tradycjach kulturalnych związanych z prorokami por. *Tradycje*, s. 185–217.

[2] O tradycjach kulturalnych związanych z prorokami por. *Tradycje*, s. 218–254.

marności i znikomości świata: „marność nad marnościami i wszystko marność". Księga, choć tchnie pesymizmem, wprowadza optymizm przez wiarę w Boga i Jego przykazania.

Wokół cudownego poematu o miłości jakim jest Pieśń nad pieśniami toczą się spory, o jaką miłość chodzi – o miłość ludzką czy o miłość Boską, o miłość mężczyzny do kobiety czy może o miłość Boga do człowieka: w judaizmie do Izraela, w chrześcijaństwie – do Kościoła (słowo 'Kościół' po łacinie i grecku jest rodzaju żeńskiego). I tu, jakkolwiek interpretowano tę miłość, powstały arcydzieła, jak choćby homilie św. Bernarda z Clairvaux do Pieśni nad pieśniami, czy św. Jana od Krzyża, który interpretuje ją w sposób mistyczny w *Pieśni duchowej*.

W księgach mądrościowych, a także niektórych prorockich, musieliśmy przyjąć nieco inne założenia dotyczące doboru cytowanych tekstów. Ze względu na stosunkowo niewielką liczbę utworów nawiązujących do owych ksiąg, podajemy tu, podobnie jak w innych tomach, liczne parafrazy poetyckie utworów biblijnych lub przekłady tekstów dokonane przez polskich poetów. Pierwszy z tych gatunków był popularny w XIX wieku. Uprawiali go między innymi Kazimierz Brodziński czy Felicjan Faleński. Jeśli zaś chodzi o przekłady ksiąg biblijnych, to tłumaczyli je, choćby ograniczyć się do tych trzech nazwisk, Czesław Miłosz, Roman Brandstaetter czy Harry Duda.

Sądzę, że te cztery tomy, zawierające teksty odnoszące się do Ksiąg Starego Testamentu, wykazują, jak wielką miały one wartość dla pisarzy – często laureatów nagrody Nobla – którzy wczytywali się w nie i nawiązywali do nich w swoich utworach. Pismo Święte zawiera bowiem nie tylko fundamentalne zasady wiary dla milionów chrześcijan czy żydów, ale znajdują się w nim wspaniałe dzieła literatury, które stanowiły dla wielu pisarzy natchnienie. Jeśli włączymy do tego grona arcydzieł dzieła muzyczne: opery, oratoria, utwory liturgiczne Kościoła czy Synagogi, dzieła malarstwa i rzeźby o tematyce biblijnej, zrozumiemy, że Biblia stanowi zaiste „wielki kod" kultury europejskiej.

Jak podkreśliłem to w poprzednich tomach, wybór tekstów, jakie odnajdziemy w antologii, ma charakter subiektywny, z którym czytelnicy mogą się nie zgadzać. Byłbym wdzięczny, gdyby zechcieli wskazać brakujące – według nich – utwory czy fragmenty utworów. W moim wyborze przeważają, oczywiście, pisarze polscy lub polskie przekłady. Niestety licznych utworów literatury światowej nie mogliśmy wykorzystać, nie z powodu ich nieznajomości, ale z braku przekładów. Być może ktoś

w przyszłości podejmie się trudu uzupełnienia naszych tomów, na co nie tylko pozwalamy, ale do czego z całego serca zachęcamy.

Warszawa, 15 sierpnia w 2024 roku od narodzenia Pańskiego –
w święto Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny

NOTA EDYTORSKA

W cytowanych utworach lub ich fragmentach postanowiliśmy zachować oryginalną pisownię i interpunkcję.

Podając z kolei znaczenie poszczególnych imion proroków, idziemy za *Encyklopedią wszystkich postaci biblijnych* ks. Piusa Cz. Bosaka.

PROROCY WIĘKSI

IZAJASZ
JEREMIASZ (LAMENTACJE, BARUCH)
EZECHIEL
DANIEL

PROROCY MNIEJSI

OZEASZ
JOEL
AMOS
ABDIASZ
JONASZ
MICHEASZ
NAHUM
HABAKUK
SOFONIASZ
AGGEUSZ
ZACHARIASZ
MALACHIASZ

O PROROKACH [1]

W Starym Testamencie słowo 'prorok' (hebr. *nabi*) nie odpowiada treściowo słowu polskiemu, które znaczy „ten, który widzi, przepowiada przyszłość". Starotestamentalny termin znaczy „ten, który mówi w imieniu Jahwe" a także, ale rzadziej, „ten, który widzi przyszłość". U późnych proroków, Ezechiela i Zachariasza, proroctwo przybiera charakter apokaliptyczny.

Prorocy działali zasadniczo w wiekach VIII–IV przed narodzeniem Chrystusa, czyli w epoce królewskiej.

W Starym Testamencie są wspominani liczni prorocy, których pisma się nie zachowały (np. Eliasz, Elizeusz). W Biblii mamy pisma czterech Większych Proroków i dwunastu Mniejszych Proroków. Prorocy Izraela byli świadomi swej bliskości z Bogiem oraz godności tych, którzy mówią w imieniu Boga, stąd w księgach prorockich często występuje zwrot „to mówi Pan". Do tej czynności byli oni powołani przez Boga, który dokonuje w nich wewnętrznej przemiany. Prorocy przypominają o Przymierzu z Bogiem i bronią monoteizmu przeciwko napierającym kultom pogańskim. Przejmujące opisy tych powołań przynoszą nam Izajasz (6,1–13), Jeremiasz (1,4–9) i Ezechiel (1–3,15). Ale prorocy są ludźmi słowa, a nie wizji, są ludźmi słowa żywego, mówionego, proroctwo bowiem nie jest związane z ekstazą. Wolę Jahwe głoszą oni przez słowa proroctwa i przez czyny prorocze – Jeremiasz na przykład zakłada sobie jarzmo na szyję i przechodzi przez Jerozolimę.

Obok prawdziwych proroków pojawiali się również fałszywi, oportuniści, przypochlebiający się władcom i głoszący to, co podoba się królowi w danym wypadku czy sytuacji. Zasadniczym sposobem przekazu proroctwa było żywe słowo. Wiemy, że byli tacy prorocy, którzy byli niepiśmienni (Eliasz, Elizeusz), tacy, którzy wprawdzie pisali, ale ich dzieła nie zachowały się, a nawet brak o nich danych (Samuel, Natan, Gad) oraz tacy, których pisma figurują w Starym Testamencie. Z tych ostatnich, niektórzy

[1] Świderkówna, s. 100–111.

Amos (VIII w.)
w przekładzie Romana Brandstaettera (1906–1987)

O PROROKACH (Am 3,3–8) [4]

Czy pójdą dwaj razem,
Jeśli się nie umówią?

Czy ryczy lew na puszczy,
Jeżeli nie pochwyci łupu?

Czy lwiątko głos nie wyda
W swej jaskini,
Jeżeli niczego nie złowi?

Czy spadnie ptak na ziemię,
Jeśli sidła nie są nastawione?

Czy sieć sama podniesie się z ziemi,
Jeżeli niczego nie uchwyci?

Czy zabrzmi w mieście głos rogu,
Jeżeli lud się nie trwoży?

Czy klęska spadnie na miasto,
Jeżeli jej Bóg nie spuści?

Zaprawdę, niczego nie uczyni Pan, Wiekuisty
Zanim nie objawi swoich zamiarów,
Sługom swoim,
Prorokom.

Gdy ryczy lew,
Któż go się nie lęka?

[4] Brandstaetter, s. 375 n.

SPIS RZECZY

Skróty 5
Wstęp 9

O PROROKACH

św. Pseudo-Efrem Syryjczyk, [*Przybądźcie prorocy!*] 19
Amos, *O prorokach* 20
ks. Piotr Skarga, [*Polski prorok XVI wieku*] 21
Aleksander Puszkin, *Prorok* 23
Michał Lermontow, *Prorok* 24
Maria Konopnicka, *Stare proroki* 25
Henri Daniel-Rops, *Prorocy* 26
Ludwik Hieronim Morstin, *Prorocy* 29
Jakub Glatsztejn, *Prorok* 32
Julian Stryjkowski, [*Prorocy*] 33
Tadeusz Żychiewicz, [*Mowa proroków*] 33
Mirosław Dzień, [*Starotestamentowi Prorocy*] 34
Autor nieznany, *Antyfony adwentowe* 34
FRAZEOLOGIA 36

PROROCY WIĘKSI

I. IZAJASZ **39**
ks. Piotr Skarga, [*Bych był Izajaszem...*] 41
1. PRZEKŁADY I PARAFRAZY 42

Seweryn Goszczyński, *Z proroctw Izajasza* ... 42
a. Przeciw prześladowcom Izraela ... 42
b. Przeciwko Idumejczykom ... 42
c. Przeciw Moabitom ... 43
d. Strącenie Lucyfera ... 44
Adam Pajgert, *Z Izajasza* ... 46
a. Pieśń wstępna ... 46
b. Modlitwa o wybawienie ... 47
c. Wezwanie do łaski ... 49
Felicjan Faleński (Felicyan), *Proroctwo Izajaszowe* ... 51
a. [*Nasze on prawdziwie*] ... 51
b. [*Głos wołający na pustyni*] ... 52
Wojciech Bąk, *Pieśń Izajasza* ... 53
Roman Brandstaetter, *Wybór przekładów poetyckich* ... 54
a. Kara na niewiasty kochające się w zbytkach ... 54
b. [*Pień o winnicy*] ... 55
c. Dobra nowina ... 56
2. IZAJASZ W POEZJI ... 57
Aharon Glanc-Leyeles, *Izajasz I Homer* ... 57
Aleksander Wat ... 58
A. *Do Izajasza* ... 58
B. [*Weźmij lutnię, obejdź miasto*] ... 59
Kazimierz Wierzyński, *Z Izajasza* ... 60
3. *RORATE COELI* ... 61
Autor nieznany, *Pieśń kościelna* ... 62
Krzysztof Kamil Baczyński, *Rorate coeli* ... 62
Siostra Nulla, franciszkanka *Rorate coeli* ... 63
Anonim, *Męczeństwo Izajasza* ... 65
FRAZEOLOGIA ... 67

II. JEREMIASZ I JEGO KRĄG ... **70**
1. TRAGIZM JEREMIASZA ... 72
ks. Piotr Skarga, [*Bych był Jeremiaszem*] ... 72
Jan Dobraczyński, [*Tragizm Jeremiasza*] ... 73

2. POSTAĆ JEREMIASZA I JEGO KRĄG ... 74
Jan Dobraczyński ... 74
A. [*Dola proroka na służbie głosu*] ... 74
B. [*Rozmowa z Nabuchodonozorem*] ... 80
C. [*Ukrycie Arki*] ... 84
D. [*Więzienia Jeremiasza*] ... 90
a. [*Uwięzienie przez Jonatana*] ... 90
b. [*Uwięzienie w pałacu królewskim*] ... 92
c. [*Jeremiasz w studni*] ... 94
E. [*Rozmowa z Nabuchodonozorem u bram Egiptu*] ... 95
Tadeusz Żychiewicz, [*Los proroka, który mówił prawdę*] ... 103
Lion Feuchtwanger, [*Modlitwa na grobie Jeremiasza A. D. 69*] ... 105
3. JEREMIASZ W POEZJI ... 106
Stefan Witwicki, *Płacz grzesznika* ... 106
Tadeusz Cieszyński, [*Jeremiasz*] ... 108
Adam Pajgert, *Sąd Boży nad Babilonem* ... 108
Kornel Ujejski ... 111
A. *Jeremiasz* ... 111
B. *Gęśl Jeremiasza* ... 113
Wojciech Bąk, *Pieśń Jeremiasza* ... 116
4. TRENY – W KRĘGU JEREMIASZA (BARUCH) ... 116
4.1. Tragedia Izraela ... 117
Czesław Miłosz, [*Największa klęska miasta i ludu*] ... 117
Thom Lemnon, [*Treny nad Jerozolimą*] ... 118
Lion Feuchtwanger, [*Spełnione proroctwo: Zburzył Pan bez litości wszystkie siedziby Jakuba*] ... 121
4.2. Przekłady i parafrazy ... 124
Kazimierz Brodziński ... 124
A. *Psalm Jeremiasza* ... 124
B. *Treny Jeremiasza* ... 125
Felicjan Faleński (Felicyan), [*Z trenu I*] ... 129
Roman Brandstaetter, *Prorok* ... 130
Czesław Miłosz, *Tren 5,1–22* ... 132
4.3. Treny a poezja ... 133

Adam Pajgert, *Skarga Jeremiasza* ... 133
Salomon Dykman, *Treny Jeremiaszowe* ... 134
Karol Wojtyła, *Treny Jeremiaszowe* ... 138
5. BARUCH ... 140
Jan Dobraczyński, [*Młody Baruch*] ... 141
FRAZEOLOGIA ... 149

III. EZECHIEL ... 150
ks. Piotr Skarga, [*Bych był Ezechielem*] ... 151
Tadeusz Żychiewicz, [*Księga Ezechiela*] ... 152
Jan Kasprowicz, [*Ezechiel – poemat biblijny*] ... 153
1. POWOŁANIE ... 166
Adam Pajgert, *Powołanie Ezechiela* ... 166
Roman Brandstaetter, *Widzenie Księgi* ... 168
Tadeusz Żychiewicz, [*Zjedz ten zwój i idź przemawiać do Izraelitów*] ... 171
ks. Kazimierz Wójtowicz CR, *Zjedz tę księgę* ... 172
2. OŻYWIONE KOŚCI ... 173
Adam Pajgert, *Widzenie o kościach* ... 173
Maria Konopnicka, *Widzenie* ... 175
Roman Brandstaetter, *Widzenie kości* ... 177
Tadeusz Żychiewicz, [*Ciała zmartwychwstanie... Ezechielowa wizja zmartwychwstania*] ... 180
DODATEK – TAMMUZ ... 182
Saul Czernichowski, *Śmierć Tamuza* ... 182
FRAZEOLOGIA ... 185

IV. DANIEL ... 186
Stanisław Wyspiański, *Daniel* ... 188
1. UCZTA BALTAZARA ... 221
Georges Gordon lord Byron
A. *Widzenie Baltazara* ... 221
B. *Do Baltazara* ... 223
Heinrich Heine, *Uczta Baltazara* ... 224

Leo Belmont, *** [*Los wyrył na mej duszy*] ... 226
Jerzy Żuławski, *Baltazar* ... 226
Frigyes Karinthy, *Mane thekel* ... 228
Wacław Grubiński, *Uczta Baltazara* ... 230
Bogdan Ostromęcki, *Uczta Baltazara* ... 232
Aleksy Tołstoj, [*Uczta Baltazara w Moskwie na dworze Piotra I*] ... 233
2. TRZEJ MŁODZIEŃCY ... 235
Kazimiera Iłłakowiczówna, *Na dworze króla babilońskiego* ... 236
Roman Brandstaetter, *Hymn trzech młodzieńców w piecu ognistym* ... 237
ks. Pedro Calderon de la Barca, *Hymn trzech młodzieńców* ... 237
3. ZUZANNA ... 243
Jan Kochanowski, *Zuzanna* ... 243
Anonim XVII w., [*Lament Zuzanny*] ... 249
4. DANIEL W LWIEJ JASKINI ... 251
Felicjan Faleński (Felicyan), *Daniel* ... 251
Józef Jedlicz, *Daniel w lwiej jamie* ... 255
5. PRZYPOWIEŚCI O DANIELU ... 256
Kazimiera Iłłakowiczowna, *Prorok Habakuk i żeńcy* ... 256
Roman Brandstaetter, *W piecu ognistym* ... 257
FRAZEOLOGIA ... 258

PROROCY MNIEJSI

I. OZEASZ ... 260
Roman Brandstaetter, *Przeciw złu powszechnemu* ... 260
Stanisław Helsztyński, [*Epilog*] ... 261
Anna Świderkówna, [*Boży oblubieniec*] ... 262

II. JOEL ... 265
Roman Brandtaetter, *Dzień chmur i ciemności* ... 265

III. AMOS ... 267
Roman Brandtaetter, *Nie nawróciliście się do mnie* ... 267

Icchok Lejbusz Perec, *Dziecię gór* 270

IV. ABDIASZ **272**
Apokryficzna Ewangelia Barnaby, [*Abdiasz, Aggeusz, Ozeasz*] 272

V. JONASZ **277**
Roman Brandtaetter, *Modlitwa z otchłani* 278
1. ROZWAŻANIA O JONASZU 279
Georges Orwell, *W brzuchu wieloryba* 279
Roman Brandtaetter, *Prorok Jonasz* 280
ks. Mirosław Maliński 281
A. *Z lotu ptaka* 281
B. *Ulubiona lektura Jezusa* 282
ks. Tomasz Szałanda, [*Rycynus i gniew Jonasza*] 284
2. JONASZ W POEZJI 287
Leo Belmont, *Jonasz. Powieść biblijna* 287
a. [*Powołanie i odrzucenie*] 287
b. [*Modlitwa we wnętrznościach wieloryba*] 289
c. [*Jonasz i dynia*] 292
d. Zakończenie 293
Aleksander Watr, *Do Księgi Jonasza* 296
Zbigniew Herbert, *Jonasz* 297
Zbigniew Jankowski, *Powołanie Jonasza* 298
3. FINAŁ I KONKLUZJA 299
Roman Brandtaetter, [*Koniec zmagań Jonasza*] 299
Paweł Śpiewak 302
A. *Syndrom Jonasza – litość bez miłości* 302
B. *Jonasz w świecie żydowskim – prorok przebaczenia* 303

VI. MICHEASZ **306**
Roman Brandtaetter 306
A. *Pieśń o Bethlehem* 306
B. *Bóg prawuje się ze swoim narodem* 307
Autor nieznany, *Ludu mój ludu...* 308

VII. NAHUM ... **310**

VIII. HABAKUK ... **311**
Wojciech Bąk, *Pieśń Habakuka. Straszliwy sąd Boga nad narodami* ... 311
Salomon Dykman, *Hymn do Boga* ... 313

IX. SOFONIASZ ... **315**
Anonim (IX w.), *Dzień gniewu* ... 315
Anonim (XIII w.), *Dies irae* ... 316

X. AGGEUSZ ... **319**

XI. ZACHARIASZ ... **320**
Roman Brandtaetter, *Hymn radości* ... 320

XII. MALACHIASZ ... **323**
Roman Brandtaetter, *Wielkie jest moje imię* ... 323
FRAZEOLOGIA ... 324

POECI I MĘDRCY

I. LITERATURA MĄDROŚCIOWA ... **329**
Anna Świderkówna, [*Literatura mądrościowa*] ... 330
1. MĄDROŚCI STAROŻYTNEGO WSCHODU ... 330
A. *Amenemope* ... 330
B. *Teksty babilońskie* ... 331
C. *Z egipskiej księgi mądrości* ... 331

II. KSIĘGA HIOBA ... **333**
Thomas Hobbes, *Treść i forma księgi Hioba* ... 335
ks. Józef Sadzik, SAC, *Sens Księgi Hioba* ... 336
1. PARAFRAZY ... 337
Kazimierz Brodziński, *Hiob* ... 337
a. [*Dialog Hioba i Bildada*] ... 337

b. [*Żale Hioba*] ... 340
c. [*Mowa Boga*] ... 341
Ludwik Kondratowicz (Władysław Syrokomla), *Fragmenta z ksiąg Hioba* ... 343
a. Rozdział III. ... 343
b. Rozdział VII. ... 344
c. Rozdział XXXVIII. ... 345
Johan Wolfgang Goethe, *Faust (Prolog w niebie)* ... 346
2. KLĘSKI SPADAJĄCER NA HIOBA ... 349
Karol Wojtyła, [*Nieszczęścia Hioba*] ... 349
Stefan Witwicki, *Poddanie się* ... 354
Harry Duda, *Nieszczęście Hioba drugie* ... 355
3. HIOB W POEZJI ... 355
Mikołaj Sęp-Szarzyński, *Sonet II* ... 355
Francis Quarles ... 356
A. *Czemu kryjesz oblicze Twoje, i uważasz mię za nieprzyjaciela Twego?* ... 356
B. *Wychodzi jako kwiat, i bywa zdeptany* ... 358
Zbigniew Morsztyn ... 360
A. *Emblema 84* ... 360
B. *Emblema 113* ... 361
Isaac de Benserade, *Sonet o Hiobie* ... 362
Michał Łomonosow, *Oda według księgi Hiobowej* ... 362
Georges Gordon Byron, *Z Joba* ... 364
Juliusz Słowacki, *** [*Czyż dla ziemskiego tutaj wojownika*] ... 365
Stefan Witwicki, *Pokutujący* ... 365
Jaroslav Vrchlický, *Z ksiąg Hioba* ... 369
Edward Leszczyński, *Z rozmów z Hiobem* ... 370
Siostra Nulla ... 370
A. *Próba* ... 370
B. *Job* ... 371
Wiaczesław Iwanow, *Hiob* ... 373
ks. Janusz S. Pasierb, *List do Hioba* ... 374
Bronisław Przyłucki, *Hiob* ... 375

Icyk Manger, *Ballada o Hiobie – kupcu zbożowym* ... 377
Anna Kamieńska, [*Z wierszy o Hiobie*] ... 379
A. *Powrót Hioba* ... 379
B. *Milczenie Hioba* ... 380
C. *Hiob i młodzieniec* ... 382
D. *Modlitwa Hioba* ... 384
4. EPILOG ... 385
Jerzy Zawieyski, [*Epilog Hioba*] ... 385
Kazimiera Iłłakowiczówna, *Job* ... 387
5. KONKLUZJE ... 388
Anna Kamieńska, [*Wielka tajemnica*] ... 388
Paul Claudel, [*Dwaj Hiobowie*] ... 389
Tadeusz Żychiewicz, *[„Chcę tylko, aby mi pozwolono pozostać przy Hiobie leżącym na śmietniku”]* ... 390
Roman Brandstaetter, *Hiob i inni* ... 391
FRAZEOLOGIA ... 392

III. KSIĘGA KOHELETA (EKLEZJASTESA) ... **394**
1. DWIE KSIĘGI ... 396
Włodzimierz Zagórski, [*Szczęśliwy, kto spotkał Sulamitkę...*] ... 396
Anna Kamieńska, *Dwie Księgi* ... 396
2. Z PRZEKŁADÓW POCZĄTKU KSIĘGI KOHELETA ... 397
Czesław Miłosz, *** [*Słowa kaznodziei, syna Dawidów*] ... 397
Anna Kamieńska, *** [*Słowa Koheleta*] ... 399
Roman Brandstaetter, *** [*Słowa Koheleta*] ... 400
Harry Duda, *** [*Te Koheleta są słowa*] ... 401
3. MARNOŚĆ NAD MARNOŚCIAMI I WSZYSTKO MARNOŚĆ ... 404
Georges lord Byron, *„Wszystko jest marnością”, mówi Kaznodzieja* ... 404
Kornel Ujejski, *Zawsze jak zawsze* ... 405
Sora Reizen, [*Marność nad marnościami...*] ... 406
Stanisław Helsztyński, *Marność marności* ... 407
Anna Kamieńska, *Marność nad marnościami* ... 408
4. PARAFRAZY I DŁUŻSZE UTWORY ... 408

Stanisław Herakliusz Lubomirski, *Z parafrazy Księgi Eklezjastesa* ... 408
a. Eklezyjastes ... 408
b. [*Marność nad marnościami*] ... 410
c. [*Wyznanie autora*] ... 411
Ludwik Kondratowicz (Władysław Syrokomla), *Urywki i parafrazy z Eklezjastyka* ... 412
Włodzimierz Zagórski, *Vanitas vanitatum* ... 414
Jerzy Żuławski, [*Z Księgi Koheleta*] ... 419
Harry Duda, *Epilog* ... 428
5. PRZYPISKI DO KSIĘGI KOHELETA ... 429
François Villon, [*Z Wielkiego Testamentu...*] ... 429
ks. Pedro Calderon de la Barca, *Król opuszcza scenę* ... 430
Cyprian Kamil Norwid, *Vanitas vanitatis* ... 431
Charles Marie Réné Leconte de Lisle, *Eklezjasta* ... 433
Mykoła Filańskyj, *Cykl „Za Ekklezyastą"* ... 434
Konstanty Ildefons Gałczyński, *Notatki z nieudanych rekolekcji paryskich* ... 438
Julian Tuwim, *Vanitas* ... 441
Ernest Bryll, *Przypisek do Księgi Koheleta* ... 441
Andrzej Busza, *Kohelet* ... 442
Józef Baran, *Dialog współczesny o Eklezjaście* ... 446
6. KOHELETOWE PRZYPOWIEŚCI ... 447
Roman Brandstaetter ... 447
A. *Kohelet w szufladzie* ... 447
B. *Ajschylos i Kohelet* ... 447
7. WYMIANA ZDAŃ MIĘDZY WOLTEREM A FRYDERYKIEM II W SPRAWIE KOHELETA ... 448
Wolter ... 448
A. *List dedykacyjny do króla pruskiego* ... 448
B. *Vanitatum. Próżność nad próżnościami (epilog)* ... 449
Fryderyk II Pruski, *Do Woltera. Wiersz Króla Jego Mości Pruskiego* ... 451
FRAZEOLOGIA ... 453

IV. PIEŚŃ NA PIEŚNIAMI ... **454**
1. WPROWADZENIE ... 456
Anna Kamieńska, *Raj zwierząt* ... 456
Kornel Ujejski, [*Hebrajski Anakreont*] ... 456
kard. Gianfranco Ravasi [*Jak śmierć potężna jest miłość!*] ... 457
2. POEMAT O LUDZKIEJ MIŁOŚCI ... 458
2.1. Tłumaczenia i parafrazy ... 458
Kazimierz Brodziński, *Sulamitka* ... 458
Tomasz August Olizarowski, *Salomon i Sulamitka* ... 463
Kornel Ujejski, *Pieśń z pieśni* ... 465
Zygmunt Bromberg-Bytkowski, *Pieśń nad pieśniami* ... 471
2.2. Pieśń nad pieśniami w poezji ... 477
Bogumił Aspis, *Sulamita* ... 477
Kazimierz Przerwa-Tetmajer, *Salomon i Sulamitka* ... 478
Maurycy Szymel, *Modlitwa o Sulamitę* ... 480
Jakow Fichman, *Sulamitka* ... 481
Józef Łobodowski, *Na śmierć Sulamity* ... 482
ks. Marian Cezary Abramowicz, [*Spotkanie dwojga kochających się*] ... 484
3. POEMAT O BOŻEJ MIŁOŚCI ... 486
Rabbi Meszulam ben Kalonymos, *Pospiesz się, mój miły* ... 486
św. Jan od Krzyża, *Pieśń duchowa* ... 487
ks. Maciej Kazimierz Sarbiewski SJ ... 495
A. *Z pieśni Salomonowych* ... 495
B. *Do Zbawcy świata. Z pieśni godowej Salomona* ... 497
C. *Ze świętego Kantyku Salomonowego* ... 498
Zbigniew Morsztyn, *Emblema 8* ... 499
Stanisław Herakliusz Lubomirski, *Dilectus meus mihi, et ego illi* ... 500
Siostra Nulla, *Moja Pieśń nad pieśniami* ... 501
FRAZEOLOGIA ... 505
DODATEK
ks. Krzysztof Bardski, *Klucz do duchowej lektury wybranych fragmentów w oparciu o starożytne komentarze* ... 506

V. KSIĘGA PRZYSŁÓW ... **509**
Izaak Kramsztyk, *Przysłowia Salomona* ... 510
Felicjan Faleński (Felicyan), *Z Księgi Przypowieści* ... 512
Nauma von Joachim Nirstein, [*Z rozdziału X*] ... 515
Anna Kamieńska, [*Kobieta mądra*] ... 516
FRAZEOLOGIA ... 518

VI. KSIĘGA MĄDROŚCI ... **519**
Anna Świderkówna, *Kiedy Mądrość Najwyższego przemówiła po grecku...* ... 520
Roman Brandstaetter, *Modlitwa o mądrość* ... 522
Czesław Miłosz ... 524
A. [*Mądrość i Izajasz*] ... 524
B. [*Mądrość i Kohelet*] ... 527
Harry Duda ... 529
A. *Grzech zamyka drogę do mądrości* ... 529
B. *Zaśpiew natchnienia* ... 529
C. *Pochwała mądrości* ... 530
D. *Owoc mądrości* ... 532
E. *Modlitwa o mądrość* ... 533
Roman Brandstaetter, *Pieśń o nieśmiertelności* ... 536

VII. KSIĘGA SYRACHA (EKLEZJASTYK) ... **537**
Harry Duda ... 538
A. *Bojaźń Boża* ... 538
B. Umiejętność korzystania z życia ... 540
Roman Brandstaetter, *Pieśń o rodzicach* ... 541
Tadeusz Żychiewicz ... 543
A. [*Dwie drogi, ta sama prawda – Syracydes i Villon*] ... 543
B. *Niebo i ziemia* ... 547
Wojciech Bąk, *Pieśń Eklezjastyka: „Przyjdź królestwo Twoje”* ... 549
FRAZEOLOGIA ... 551

Autorzy ... 552

Bibliografia 563
Indeks osobowy 573
Indeks miejsc, narodów, postaci i pojęć biblijnych 579
Indeks biblijny 585
Indeks dzieł starożytnych cytowanych bądź wzmiankowanych 591

Książki wydane w serii DAIMONION

1. *Aktualność Kierkegaarda. W 150 rocznicę śmierci myśliciela z Kopenhagi*. Praca zbiorowa (2006)
2. K. Ajdukiewicz, *Zagadnienia i kierunki filozofii* (2003)
3. K. Albert, *Wprowadzenie do filozoficznej mistyki*, tłum. Józef Marzęcki (2002)
4. E. Angehrn, *Filozofia dziejów*, tłum. Józef Marzęcki (2007)
5. A. Bareau, W. Schubring, Ch. Furer-Haimendorf, *Buddyzm-dżinizm-religie ludów pierwotnych*, tłum. Józef Marzęcki (2003)
6. W. Beierwaltes, *Platonizm w chrześcijaństwie*, tłum. Piotr Domański (2003)
7. H. Benisz, *Schopenhauer-Nietzsche-Heidegger. Fundamentalne kwestie filozofii życia* (2015)
8. L. Bierdiajew, *Zawód: żona filozofa*, tłum. Henryk Paprocki (2005)
9. M. Bierdiajew, *Autobiografia filozoficzna*, tłum. Henryk Paprocki (2002)
10. T. Bilikiewicz, *Embriologia w epoce baroku i rokoko*, tłum. Artur Koterski (2024)
11. E. Cassirer, *O teorii względności Einsteina. Studium z teorii poznania*, tłum. Przemysław Parszutowicz (2006)
12. M. Chaberek OP, *Święty Tomasz z Akwinu a ewolucja* (2019)
13. M. Chaberek OP, *Wiedza a ewolucja. O tym, jak teologia, filozofia i nauki przyrodnicze łączą się w pytaniach o początki* (2024)
14. M.-D. Chenu OP, *Wstęp do filozofii św. Tomasza z Akwinu*, tłum. Hanna Rosnerowa (2001)
15. M. Conche, *Filozofować w nieskończoność*, tłum. Patrycja Bobowska-Nastarzewska (2007)
16. E. Coreth, P. Ehlen, G. Haeffner, F. Ricken, *Filozofia XX wieku*, tłum. Marian Kalinowski (2004)
17. E. Coreth, P. Ehlen, J. Schmidt, *Filozofia XIX wieku*, tłum. Piotr Gwiazdecki (2006)
18. E. Coreth, H. Schöndorf, *Filozofia XVII i XVIII wieku*, tłum. Piotr Gwiazdecki (2006)
19. T. Crisp, M. Loux, *Współczesne wprowadzenie do metafizyki*, tłum. Adam Grzeliński, Rafał Michalski, Krzysztof Wawrzonkowski (2022)
20. T. Czeżowski, *O metafizyce, jej kierunkach i zagadnieniach* (2004)
21. B. Dembiński, *Późny Platon i Stara Akademia* (2010)
22. B. Dembiński, *Stara Akademia Platona. W początkach epoki hellenistycznej (ostatni okres)* (2018)
23. J. Domański, *„Scholastyczne" i „humanistyczne" pojęcie filozofii* (2005)
24. J. Domański, *Tekst jako uobecnienie. Szkic z dziejów myśli o piśmie i książce* (2002)
25. R. Flacelière, *Historia literatury greckiej*, tłum. Piotr Sobczak (2004)
26. N. Frye, *Straszliwa Symetria. Studium twórczości Williama Blake'a*, tłum. Michał Krawczyk (2022)
27. H.-G. Gadamer, *Idea dobra w dyskusji pomiędzy Platonem i Arystotelesem*, tłum. Zbigniew Nerczuk (2002)
28. B. Gaj, *(Nie)świadomość twórcy? Casus Diogenesa Laertiosa. Translacja IV i VI księgi „Biogramów i pogladów słynnych filozofów" (wybór)* (2025)
29. J. Galarowicz, *Blask godności. O etyce Karola Wojtyły i nie tylko* (2005)

30. J. Galarowicz, *Być ziarnem pszenicznym. Nowa książeczka o człowieku* (2006)
31. J. Galarowicz, *Człowiek jest osobą. Podstawy antropologii filozoficznej Karola Wojtyły* (2000)
32. J. Galarowicz, *Szczęście na manowcach. Liberalizm-hedonizm-selfizm* (2017)
33. J. Galarowicz, *Wojtyła-Tischner, kapłaństwo i myślenie oraz inne eseje* (2016)
34. J. Galarowicz, *Wprowadzenie do antropologii filozoficznej. Ujęcie fenomenologiczno-personalistyczne* (2017)
35. W. Galewicz, *Odpowiedzialność i sprawiedliwość w etyce Arystotelesa* (2019)
36. W. Galewicz, *Studia z klasycznej etyki greckiej* (2020)
37. A. Górnisiewicz, *Nowoczesność, nihilizm, polityka. Wokół myśli Karla Löwitha* (2014)
38. R. Groń, *„Spór o Aelreda". W poszukiwaniu prawdziwego oblicza Aelreda z Rievaulx* (2005)
39. A. Grzegorczyk, *Edyta Stein. Paralele i konteksty* (2025)
40. A. Grzegorczyk, *Źródła sensu w humanistyce* (2018)
41. J. Grzybowski, *Byt, Tożsamość, Naród. Próba wyjaśnienia formuły „tożsamość narodowa" w perspektywie metafizyki* (2012)
42. J. Grzybowski, *Miecz i Pastorał. Filozoficzny uniwersalizm sporu o charakter władzy. Tomasz z Akwinu i Dante Alighieri* (2006)
43. K. Gurczyńska-Sady, W. Sady, *Wielcy filozofowie współczesności* (2012)
44. J. Gwiazdecka, *Etyka Platona. O formie platońskiej refleksji moralnej* (2003)
45. P. Hadot, *Plotyn albo prostota spojrzenia*, tłum. Patrycja Bobowska (2004)
46. P. Hadot, *Twierdza wewnętrzna. Wstęp do „Rozmyślań" Marka Aureliusza*, tłum. Piotr Domański (2004)
47. R. Heinzmann, *Filozofia średniowiecza*, tłum. Piotr Domański (1999)
48. W. Herman, *Polska-Dania: Na pograniczu dwóch kultur. Punkty przecięcia. (Z notatnika i wspomnień reżysera)* (2020)
49. S. Janeczek, *Filozofia-nauka-religia. Studia i szkice z dziejów kultury intelektualnej* (2018)
50. K. Jaspers, *Kant*, tłum. Mirosław Żelazny (2023)
51. G. Jura, *Filozofia zamachu stanu w XXI wieku* (2013)
52. *Kierkegaard, czyli Mowy na piątkowym zebraniu dla wspólnie pogrzebanych*. Praca zbiorowa (2019)
53. A. Kijewska, *Filozof i jego muzy. Antropologia Boecjusza – jej źródła i recepcja* (2011)
54. A. Kijewska, *Metafizyczna odyseja. Filozofia Jana Szkota Eriugeny* (2023)
55. W. Julian Korab-Karpowicz, *Historia filozofii politycznej. (Od Tukidydesa do Locke'a)* (2010)
56. R. Kuliniak, M. Pandura, *Jestem filozofem świata. Roman Witold Ingarden (1893–1970)*, część I: *lata 1893–1938* (2019)
57. R. Kuliniak, M. Pandura, *Jestem filozofem świata. Roman Witold Ingarden (1893–1970)*, część II: *lata 1939–1970* (2020)
58. R. Kuliniak, M. Pandura, Ł. Ratajczak, *Filozofia po ciemnej stronie mocy. Krucjaty marksistów i komunistów polskich przeciwko Lwowskiej Szkole Filozoficznej Kazimierza Twardowskiego*, cz. I: *lata 1945–1951* (2018)
59. R. Kuliniak, M. Pandura, Ł. Ratajczak, *Filozofia po ciemnej stronie mocy. Krucjaty marksistów i komunistów polskich przeciwko Lwowskiej Szkole*

Filozoficznej Kazimierza Twardowskiego, cz. II: *Problem reformy szkolnictwa wyższego w świetle partyjnej ofensywy ideologicznej* (2019)

60. R. Kuliniak, M. Pandura, Ł. Ratajczak, *Filozofia po ciemnej stronie mocy. Krucjaty marksistów i komunistów polskich przeciwko Lwowskiej Szkole Filozoficznej Kazimierza Twardowskiego*, cz. III: *Ostateczne starcie* (2021)
61. R. Kuliniak, M. Pandura, Ł. Ratajczak, *Izydora Dąmbska (1904-1983). Najlepsza z dobrych*. Część I: lata 1904-1945 (2024)
62. R. Kuliniak, M. Pandura, Ł. Ratajczak, *Izydora Dąmbska (1904-1983). Najlepsza z dobrych. Część II: lata 1945-1983* (2025)
63. R. Kuliniak, M. Pandura, *Lwowskie Seminarium Arystotelesowskie Romana Witolda Ingardena z lat 1937–1938* (2020)
64. R. Kuliniak, M. Pandura, *Roman Witold Ingarden we Wrocławiu. Zapomniana historia Uniwersytetu Wrocławskiego z 1945 roku* (2020)
65. *Kwiatki Świętego Franciszka oraz Reguły i Testament*, tłum. Leopold Staff i Kajetan Ambrożkiewicz OFM Cap. (2003)
66. D. Leszczyna, *Hegel w Hiszpanii. Od szkoły sewilskiej do szkoły madryckiej* (2017)
67. A. Lisak, *Fenomen, logos, eidos. Język w fenomenologii Edmunda Husserla* (2024)
68. M. Loux, *Substancja i atrybut. Studium z ontologii*, tłum. Tomasz Sieczkowski (2022)
69. W. Lowrie, *Kierkegaard*, tłum. Jacek A. Prokopski (2011)
70. K. Löwith, *Historia powszechna i dzieje zbawienia*, tłum. Józef Marzęcki (2002)
71. M. Łagosz, *O świadomości. Fenomenologia zjawisk umysłowych* (2016)
72. S. Łojek, *Obrona Nietzschego. Rzecz o odpowiedzialności* (2002)
73. M. Łosski, *Historia filozofii rosyjskiej*, tłum. Henryk Paprocki (2000)
74. H. Majkrzak, *Doktor doktorów. Święty Tomasz z Akwinu* (2012)
75. T. Mazur, *Kapryśni bogowie Sokratesa. Człowiek i świat wartości w tradycji filozofii zachodniej* (2008)
76. R. MacInerny, *Zagadnienie etyki chrześcijańskiej*, tłum. Ryszard Mordarski (2004)
77. J. E. Minasowicz, *Nowołacińska Warszawa. Przekład wybranych utworów pod redakcją Beaty Gaj* (2024)
78. M. Miniszewski, *Architektura zła. Wyjątkowość Holocaustu jako problem filozoficzny* (2012)
79. T. Mróz, *Platon w Polsce. Typy recepcji-autorzy-problemy* (2012)
80. *Na drodze (nie)wiedzy. Pisma humanistyczne Adama Synowieckiego,* redakcja i opracowanie Zbyszek Dymarski, Maria Urbańska-Bożek (2025)
81. R. Pastwa, *Bioetyka. W imię postępu i przetrwania* (2015)
82. H. Plessner, *Śmiech i płacz. Badania nad granicami ludzkiego poznania*, tłum. Zbigniew Nerczuk i Agata Zwolińska (2003)
83. R. A. Podgórski, *Idee i wartości w europejskim dziedzictwie aksjologicznym* (2023)
84. J. A. Prokopski, *Egzystencja i tragizm. Dialektyka ludzkiej skończoności* (2007)
85. J. A. Prokopski, *Hegel-Kierkegaard. Filozoficzno-teologiczna kontrowersja. Krytyczny komentarz do głównych dzieł* (2022)
86. F. Ricken, *Etyka ogólna*, tłum. Piotr Domański (2001)
87. F. Ricken, *Filozofia religii*, tłum. Piotr Domański (2007)
88. E. Rohde, *Psyche. Kult duszy i wiara w nieśmiertelność starożytnych Greków*, tłum. Jerzy Korpanty (2008)
89. W. Sady, *Dzieje religii, filozofii i nauki. (Od Talesa z Miletu do Mahometa)* (2010)

90. W. Sady, *Dzieje religii, filozofii i nauki. Od Eriugeny do Mikołaja z Kuzy* (2014)
91. W. Sady, *Dzieje religii, filozofii i nauki. Od Picco della Mirandoli do Miguela Serveta* (2013)
92. W. Sady, *Dzieje religii, filozofii i nauki: od soboru trydenckiego do Kartezjusza* (2023)
93. B. Scherer, *Buddyzm*, tłum. Grzegorz Kuśnierz (2009)
94. J. Schmidt, *Teologia filozoficzna*, tłum. Piotr Domański (2006)
95. R. Scruton, *Dialogi ksantypiczne*, tłum. Wojciech Nowicki (2006)
96. W. Seńko, *Jak rozumieć filozofię średniowieczną* (2001)
97. Ks. M. Starowieyski, *Biblia pisarzy*, t. 1: *Biblio, Ojczyzno moja...* (2024)
98. Ks. M. Starowieyski, *Biblia pisarzy*, t. 2: *Do Ziemi Obiecanej...* (2025)
99. Ks. M. Starowieyski, *Biblia pisarzy*, t. 3: *Prorocy, poeci i mędrcy* (2026)
100. Ks. M. Starowieyski, *Biblia pisarzy*, t. 4: *Psałterz pisarzy* (2024)
101. L. Strauss, *Jerozolima i Ateny i inne eseje z filozofii politycznej*, tłum. Ryszard Mordarski (2012)
102. T. Szarek, *Alvin Plantinga i spory o istnienie Boga* (2015)
103. Ks. S. Szary, *Człowiek – podmiot dramatu. Antropologiczne aspekty filozofii dramatu Józefa Tischnera* (2005)
104. W. Szczerba, *W poszukiwaniu godności. Człowiek w świetle formatywnych metafor* (2025)
105. T. A. Szlezak, *O nowej interpretacji platońskich dialogów*, tłum. Piotr Domański (2005)
106. W. Szumowski, *Filozofia medycyny* (2007)
107. W. Szumowski, *Historia medycyny filozoficznie ujęta* (2008)
108. A. Szwed, *Fideizm Kalwina i bunt angielskich racjonalistów. Wpływ fideizmu kalwińskiego na powstanie i rozwój racjonalnej teologii naturalnej u wybranych myślicieli angielskich XVII i XVIII wieku* (2016)
109. A. Szwed, *Między wolnością a prawdą egzystencji. Studium myśli Sørena Kierkegaarda* (1999)
110. A. Szwed, *Rozum wobec chrześcijańskiego Objawienia. Kant, Hegel, Kierkegaard* (2011)
111. A. Szwed, *Szkice o Kierkegaardzie i nie tylko...* (2015)
112. *Święty Tomasz teolog. Wybór studiów*. Praca zbiorowa (2005)
113. J.-P. Torrell, *Święty Tomasz – człowiek i dzieło*, tłum. Agnieszka Kuryś (2008)
114. *W kręgu Kierkegaarda*. Praca zbiorowa (2014)
115. E. Walerich, *Trwanie i utrwalanie. Problem poznania intelektualnego w filozofii Henriego Bergsona* (2022)
116. D. Zygmuntowicz, *Thrasymach. Intrygi filozoficzne w* Politei *Platona* (2024)
117. B. Żukowski, *Esse est percipi? Metafizyka idei Georgea Berkeleya* (2012)